

Ýarym asyr bäri zäher ýuwdup gelýärис!..

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Ýarym asyr bäri zäher ýuwdup gelýärис!.. ÝARYM ASYR BÄRI ZÄHER ÝUWDUP GELÝÄRIS!..

1970-nji ýyl...

TRT döwlet teleýaýlymynyň ilkinji işgärleriniň biri bolanymda, halkyň saglygyna howp salýan meseläniň gyssagly çözülmegine garaşylýan meseleleriň başynda gelýändigini gördüm.

Hakykaty öwrenen badyma muny habarlarda bermäge başladym.

Aradan on ýyl geçip 1980-nji ýyla gelenimizde, mesele henizem çözülmän eken, hatda has wehim derejelere gelipdi!

Emma men muny habarlarda bermekden el çekmedim.

Çünki jemgyýetçiliğin aýaga galyp, degişli ýolbaşçylaryň herekere geçer diýip umyt edýärdim!..

Ýene on ýyl geçdi we 1990-nju ýyla gelenimizde, garşomyza geñsi, emma hakykat diýip biljegimiz bir epizod çykdy.

Ynanar ýaly däl, ýigrimi ýyl owalky wehim ýagdaý birjigem üýtgemändi!..

Ýyllar ýyllar kowalady, 2000-nji ýyla, ýagny milleniuma gadam basypdyk.

Şunça wagtyň içinde näçe hökümet agdarlışygy bolup geçdi, häkimiyetler çalyşdy, emma jemgyýetiň saglygyna howp salýan mesele barha artyp, dowam edýärdi!..

Hernäçe gynansak-da, garaşylan netije amala aşypdy, ýurtda düwnük (rak) örç alyp ýaýrapdy!..

Ýene bir on ýyly geçirip, 2010-nju ýyla gelenimizde, garaşsyz hünärmenleriň geçiren barlaglary bu ugurda hiç zadyň üýtgemändigini görkezdi.

Düwnük wakalaryndaky howsala düşüriji artyşlardyr kejeňeklik bilen bu barada berýän habarlarymam dowam edýärdi!..

Ahyrsoňy 2020-nji ýyla-da gadam basdyk.

Geçen gün «Ýaşyl parahatçylyk» (Greenpeace) tebigaty goraýys

guramasynyň azyk boýunça hünärmen Bülent Şyka taýýarladan «Supramyzdaky howp: Pestisit» maglumatnamasy mälim edildi. Muňa görä baş uly marketden we bir bazardan satyn alynan otuz sany pomidor, gök bolgar we hyýar seljerildi. Togsan mysalda 620 sany dürli-dürli pestisit galyndysy öwrenildi. Analizler halkara sertifikatly laboratoriýada geçirildi.

Mysallaryň 15,6%-inde ullanmak gadagan pestisit galyndysynyň bardygy anyklandy.

Awgust aýynda seljerilen mysallaryň altysynda pestisit bardygy anyklansa, gök önümleriň ýetişýän möwsüminden soňky (oktýabr-noýabr) aýlarda bu görkeziji 2-3 esse ýokarlanýandygy bellı boldy.

Togsan önümiň ýarsyndan gowragynda (52%) gormonal sistemada täsir edýän bir ýa-da birden köp sanly pestisit galyndysynyň bardygy ýüze çykdy.

Şeýle-de togsan sany gök önümiň ýarsyna golaýynda (42%) tebigatda biologiki utgaşma sebäp bolýan, toksiki täsiri uzak wagtlap dowam edýän pestisit galyndysynyň bolýandygy bellı boldy.

Noýabr aýynda diňe bir gök bolgarda tegelek on dört sany dürli-dürli pestisit galyndysynyň bardygy ýüze çykdy. (Bir pestisidiň ýeke özüniň saklayán toksiki täsiri beýlekileri bilen bir ýere üýsende "kokteýl" diýilýän has ýaramaz täsiri döredip bilyär.)

Elli ýyl owalyna we elli ýyl soñrasyna ser salar bolsak: şol wagtam saçagymyzda zäher bardy, şindem bar! Şol ýyllarda-da gadagan edilen, bazarlardan, söwda nokatlaryndan toplanmaly we ullanmaly däl himiki maddalary çagalarymyza iýdirýärdik we häzirem iýdirýäris! Şol ýyllarda-sa degişli ýolbaşçylaryň gyssagly herekete geçmeleri, gözegçiligi we temmi çärelerini artdyryp, önem öndürjileriň gulagyndan çekip durmalarynyň gerekdigini aýdýardyk, häzirem aýdýarys! Şol ýyllarda-da «Zäherli himiki maddalary ullanman, ýyladyşhanalarda (parnikler, teplisalar) ýetişdirilýän emeli gök önümlere garaşly bolman, saçaklarymyza arassa we saglyga ýaramly azyk önümleri bolar ýaly etmeli» diýärdik, häzirem diýäris!..

Hemiše aýdyp geldik, emma, şol ýyllardan şügunki güne çenli

ýeke garyşlyk ýol geçmändigimizi görýärис!..
Geplände adama gep ýetirmeyän we halkymyzy suprasynda zäher
ýuwutmakdan jogapkär kişilere seslenýärис:
Gaýrat ediň, azajyk galdy, ýakynda hemmeleri uçdantutma düwnük
keseline ýolukdyrýaňyz!..

Ugur DÜNDAR.

22.01.2020 ý, «SÖZCÜ» gazeti.

Terjime eden: GUWANÇ MÄMILIÝEW. Publisistika